

Autor: Zbigniew Zagrodzki
Kadyny 8/2,
82-340 Tolkmicko

EKSPERTYZA ORNITOLOGICZNA I CHIROPTEROLOGICZNA

1. Lokalizacja i zakres ekspertyzy, opis obiektu, kwestie formalne.

Ekspertyza niniejsza dotyczy występowania miejsc bytowania ptaków oraz nietoperzy w obrębie zespoleonego obiektu Szkoły Podstawowej Nr 12 wraz z parterowymi przybudówkami i wysoką halą gimnastyczną, położonego w Elblągu, przy ul. Wojciecha Zajchowskiego 12, w którym planuje się przeprowadzenie kompleksowej termomodernizacji, poprawiającej efektywność energetyczną w/w budynków.

Lokalizację przedsięwzięcia i zakres monitoringu ilustruje zamieszczona w niniejszym dokumencie mapa w skali 1:500 oraz zdjęcia przedmiotowego budynku.

Niniejszą ekspertyzę sporządzono na zlecenie Gminy Miasto Elbląg z siedzibą w Elblągu przy ul. Łączności 1.

Inwentaryzację i monitoring zasiedlenia przedmiotowego obiektu przez ptaki oraz nietoperze przeprowadził w dniach 8 i 9 października 2024 r. Zbigniew Zagrodzki – leśnik i ekspert przyrodniczy, autor niniejszego dokumentu.

2. Ptaki w budynkach – uwagi ogólne

Jednym z głównych miejsc zasiedlania budynków przez ptaki są puste przestrzenie w stropodachach i strychy, do których ptaki przedostają się przez otwarte kanały wentylacyjne, znajdujące się w podszczytowych fragmentach ścian; szczeliny pod gzymsami i okapami, okienka bądź inne otwory (tę niszę zasiedlają przede wszystkim jerzyki *Apus apus* i kawki *Corvus monedula*, gołębie miejskie *Columba livia f. urbana*, jaskółka dymówka *Hirundo rustica*, kopciuszki *Phoenicurus ochruros* oraz rzadziej szpaki *Sturnus vulgaris*, wyjątkowo pójdzka *Athene noctua*, płomykówka *Tyto alba* i puszczyk *Strix aluco*) oraz same elewacje, na których – pod okapami, gzymsami, wszelkimi daszkami i wystawkami (np. balkonami) oraz we framugach okiennych gnieźdzą się, często masowo, jaskółki oknówki *Delichon urbica*. Chętnie zajmowanym lokum są przestwory w izolacji cieplnej fasad bądź w samym murze, dokąd ptaki najczęściej dostają się przez szczeliny pod parapetami okiennymi bądź przez szpary czy pęknięcia w murze. Tę siedzibę wykorzystują zazwyczaj wróble *Passer domesticus*, mazurki *Passer montanus*, acz również nierzadko jerzyki i szpaki. Atrakcyjne miejsca do gniazdowania ptaki znajdują bardzo często na lub wewnątrz elementów przyległych do fasad budynków – dotyczy to najczęściej rynien i wystających z elewacji elementów konstrukcyjnych oraz półek, zagłębień i wszelkich nisz czy otworów w obrębie ścian oraz dachów (gołąb miejski, sierpówka *Streptopelia decaocto*, grzywacz *Columba palumbus*, jaskółka dymówka, pliszka siwa *Motacilla alba*, kopciuszek, pleszka *Phoenicurus phoenicurus*, bogatka *Parus major*, muchołówka szara *Muscicapa striata*, wróbel, mazurek, na wyższych budynkach i wieżach także pustułka *Falco tinnunculus* i w/w gatunki sów. Pod dachówkami i gąsiorami najczęściej gnieźdzą się jerzyki, pliszki siwe, szpaki, wróble i mazurki, natomiast otwory kominów wentylacyjnych chętnie zajmują kawki i gołębie miejskie.

Prace modernizacyjne bądź remontowe na budynkach, a szczególnie termomodernizacje elewacji i dachów, skutkują czasami zmniejszeniem ilości otworów wentylacyjnych w stropodachach i innych dogodnych dla ptaków otworów usytuowanych w różnych miejscach budynków (elewacjach, kominach, wystawkach dachowych, strychach, wieżyczkach itp.), poprzez ich trwałe zamknięcie kratkami wentylacyjnymi, siatkami, oknami czy w inny skuteczny sposób (np. zamurowanie, zabicie deskami) i w konsekwencji utratę dogodnych i niekonfliktowych dla człowieka (wbrew niektórym opiniom) miejsc lęgów ptaków zajmujących tę niszę. Ostatnia uwaga nie dotyczy jednak gołębi miejskich, które ze względu na wyjątkowo obfite zanieczyszczanie ekstermentami miejsc, w których przebywają, zdecydowanie nie są pożądanymi współlokatorami w budynkach zamieszkałych czy użytkowanych przez ludzi.

Konieczny więc kompromis w tej materii jest stosunkowo łatwy do realizacji. Na wstępie należy oczywiście wykluczyć możliwość prowadzenia w okresie lęgowym ptaków prac remontowych i modernizacyjnych w obrębie elewacji, dachów, stropodachów i strychów budynków – jeśli stwierdzono tam gniazdujące ptaki. Okres lęgowy (od zasiedlania miejsc lęgów do definitywnego wylotu młodych ptaków) jest różny dla poszczególnych gatunków; dla ptaków gnieźdzących się w obrębie budynków rozciąga się od połowy marca do połowy września, z wyjątkiem gołębia miejskiego, który do lęgów może przystępować, przy sprzyjających warunkach, przez cały rok. Prace prowadzone na budynkach w sezonie lęgowym są przyczyną płoszenia ptaków lęgowych, strat w lęgach, opuszczaniem gniazd, a w najbardziej dramatycznej postaci kończą się zamurowywaniem żywych ptaków, co skazuje je na powolną śmierć z głodu i przez uduszenie.

Planując więc w/w prace na przedmiotowym obiekcie należy zorientować się, jak budynki są wykorzystywane przez ptaki jako miejsce lęgów (gatunki, lokalizacja gniazd, stopień zasiedlenia), przeprowadzając odpowiedni monitoring i inwentaryzację, jak uczyniono w przedmiotowym wypadku.

3. Metodyka monitoringu ptaków lęgowych i nietoperzy

Z uwagi na prowadzenie obserwacji poza sezonem lęgowym ptaków oraz sezonem rozrodczym nietoperzy, jedyną dostępną metodą ewentualnego wykrycia miejsc rozrodu wymienionych grup zwierząt było szczegółowe przepatrywanie budynków w obrębie elewacji, dachów, stropodachów i piwnic, poszukując nietoperzy i ich odchodów oraz miejsc lęgowych ptaków (i/lub ich schronień) bądź śladów, wskazujących na bytowanie tych zwierząt – obecnie lub w przeszłości (np. otwory, nisze, półki i inne miejsca w budynkach z pozostałościami materiału gniazdowego, piór, sierści, śladami odchodów czy śladami otarć piór czy sierści na powierzchniach przy wejściach do otworów).

Do obserwacji i rejestracji użyto jasnej lornetki o 10-krotnym powiększeniu, latarki i lustrzanki cyfrowej.

4. Wyniki

W trakcie szczegółowych oględzin i prowadzonych obserwacji nie odnotowano w obrębie przedmiotowego obiektu gniazd ptasich – zajętych bądź w budowie; z uwagi na termin wizji oraz konstrukcję budynków mogłyby to być już tylko lęgi gołębia miejskiego *Columba livia f. urbana*.

Nie odnotowano również gniazd nie zajętych (bądź śladów po nich), tegorocznych lub starszych, w tym gniazd wykorzystywanych przez ptaki dłużej niż jeden rok.

Podczas lustracji nie stwierdzono w obrębie rozpatrywanych budynków bytujących regularnie w nich nietoperzy (kolonie rozrodcze, stałe schronienia); choć zapewne omawiany

obiekt może być wykorzystywany przez pojedyncze osobniki tych zwierząt jako przejściowe schronienie dzienne.

5. Wnioski i zalecenia

Przedmiotowe budynki są w dobrym stanie technicznym, z nieznaczną ilością drobnych ubytków i pęknięć w elewacjach i stropodachach; szczelne, z wyjątkiem stropodachów, gdyż wszystkie prowadzące do nich kanały wentylacyjne, są otwarte, bez kratek wentylacyjnych. Kanałów tych jest kilkadziesiąt, gęsto rozmieszczonych na każdej elewacji budynku szkoły wraz z przybudówkami; brak ich w hali gimnastycznej. Z dwu rodzajów kanałów wentylacyjnych, najczęściej spotykanych w stropodachach, występują tu wyłącznie kanały mniejsze, wykorzystywane głównie przez jerzyki, wróble i mazurki. Jednak podczas wizji nie stwierdzono w tych kanałach śladów aktualnej bytności ptaków (ogłędziny przeprowadzono poza okresem lęgowym), co oczywiście nie wyklucza faktu zajmowania przedmiotowych kanałów wentylacyjnych przez te gatunki w przeszłości i potencjalnie w przyszłości, a wręcz przeciwnie – jest to wysoce prawdopodobne.

Piwnice są w całości zagospodarowane, całorocznie użytkowane i ogrzewane.

Z uwagi na powyższe, w wypadku uzyskania zgody na prowadzenie prac modernizacyjnych (i/lub remontowych) na przedmiotowym obiekcie, należy prace te poprzedzić (jeśli oczywiście planuje się realizację przedsięwzięcie po sezonie zimowym) skutecznym zabezpieczeniem budynków na okres realizacji inwestycji przed ewentualnym zasiedleniem ich przez ptaki, poprzez zamknięcie wszelkich powstałych ewentualnie otworów i szczelin w budynkach, co należy wykonać poza okresem lęgowym i rozrodczym zwierząt (m. in. nietoperzy), w terminie od 1 listopada do końca lutego, pod warunkiem, że wewnątrz uszczelnianego definitywnie budynków nie stwierdzono ptaków i/lub nietoperzy (bądź innych ssaków). Jeśli któreś z tych miejsc okaże się aktualnym zimowiskiem nietoperzy, należy niezwłocznie o tym fakcie powiadomić Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Olsztynie, celem ustalenia dalszego postępowania.

Wszystkie kanały wentylacyjne w stropodachach należy po zakończeniu inwestycji pozostawić otwarte, by zapewnić jerzykom, wróblom, mazurkom i ewentualnie innym mniejszym gatunkom ptaków (np. szpakom) swobodny dostęp do wnętrza stropodachów.

6. Uwagi dotyczące chronionych gatunków zwierząt i postępowanie w przypadku ich stwierdzenia w zasięgu oddziaływania inwestycji

Z uwagi na wysokie prawdopodobieństwo istnienia w przedmiotowym obiekcie miejsc lęgowych ptaków i możliwość pojawienia się kolejnych takich miejsc oraz możliwość powstania w okresie letnim kolonii rozrodczych nietoperzy – pomimo uprzedniego dokładnego zabezpieczenia obiektu przed zasiedleniem przez ptaki i nietoperze – wszelkie prace wykonywane w obrębie budynków należy prowadzić pod nadzorem przyrodniczym, celem monitorowania i skutecznej ochrony prawnie chronionych zwierząt, bytujących w obrębie budynków, uzyskawszy uprzednio z Regionalnej Dyрекcji Ochrony Środowiska w Olsztynie zezwolenie na czynności podlegające zakazom w stosunku do gatunków zwierząt objętych ochroną – jeśli takie gatunki zostaną stwierdzone, a w związku z zakresem planowanych robót mogłoby nastąpić naruszenie zawartych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. RP z dnia 28 grudnia 2016 r., poz. 2183; ost. zm. Dz. U. z 2022 r. poz. 916, 1726, 2185 i 2375) zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową, tj.: „niszczenia siedlisk lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania”, „niszczenia, usuwania lub uszkodzania gniazd, (...), zimowisk lub innych schronień” (zakaz niszczenia gniazd obowiązuje dla wszystkich

występujących naturalnie gatunków ptaków na terenie Polski, również nie chronionych) i „umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień” oraz naruszenia niżej cytowanego zakazu płoszenia zwierząt, zawartego w w/w Rozporządzeniu: „w stosunku do dziko występujących zwierząt, oznaczonych symbolem „(2)” w załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia, wprowadza się dodatkowo zakaz umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych, lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących (...).”; zakaz „umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych” obowiązuje ponadto dla wszystkich występujących naturalnie ptaków na terenie Polski.

W w/w wypadkach do momentu otrzymania w danej sprawie rozstrzygającej decyzji Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie należy bezwzględnie wstrzymać wszelkie prace naruszające w/w zakazy.

Wymienione powyżej zakazy dotyczą okresu całego roku, z wyjątkiem zakazu usuwania gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, zgodnie z niżej cytowanym poniżej odstępstwem od zakazów, wymienionym w §9, pkt 2 w/w Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt: „zakaz usuwania gniazd, o którym mowa w § 6 ust. 1 pkt 8 (...), nie dotyczy usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne”.

W przypadku lęgów gołębia miejskiego *Columba livia f. urbana* (gatunek objęty ochroną częściową, mogący się gnieździć w budynkach o każdej porze roku!), cytowane wcześniej zakazy zawarte w § 6.1, pkt 7, 8 i 9 w/w Rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt oraz w ust. 3 tamże (zakaz umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych, lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących), zgodnie z odstępstwem w/w Rozporządzenia (§ 6, ust 5), dotyczą miejsc gniazdowania tego gatunku tylko w trakcie obecności piskląt w gnieździe. Istnieje więc też niewielkie prawdopodobieństwo płoszenia w okresie lęgowym w ewentualnych miejscach rozrodu lub wychowu młodych tych ptaków, które przystąpią do lęgów w okresie jesienno-zimowym (poza szczytem lęgów gołębi miejskich).

W wypadku stwierdzenia kolonii zimowych nietoperzy w trakcie ewentualnych prac prowadzonych na przedmiotowym budynku w okresie zimowym, należy niezwłocznie powiadomić Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Olsztynie celem ustalenia dalszego postępowania.

7. Kompensacja przyrodnicza

Mimo że realizacja planowanej inwestycji nie wpłynie na zmniejszenie lokalnej populacji jerzyka, wróbla i mazurka, ponieważ zantropomorfizowane, miejskie otoczenie, z gęstą, zróżnicowaną zabudową mieszkalną i użytkową, zapewnia tym gatunkom wystarczającą ilość odpowiednich siedlisk – identycznych lub podobnych – już w najbliższym sąsiedztwie poddanego kompleksowej termomodernizacji obiektu szkolnego (i ostatecznie – po zakończeniu prac – na tym samym obiekcie), należy w ramach kompensacji przyrodniczej w pobliżu budynków szkoły, w których występują siedliska i miejsca lęgowe jerzyka, wróbla i mazurka, zawiesić budki lęgowe dla tych ptaków – 20 budek dla jerzyków i 10 dla wróbli/mazurków, zgodnie z wytycznymi poniżej, dotyczącymi poszczególnych gatunków.

Ogólne zasady montowania budek lęgowych

Budki muszą być wykonane z dobrze zaimpregnowanych desek, trwale i odporne na wilgoć, solidnie przytwierdzone do podłoża. Usytuowane powinny być w bezpiecznych miejscach (ochrona przed drapieżnikami, wandalami itp.) na elewacjach pobliskich budynków

i/lub – z wyłączeniem jerzyka – na rosnących w pobliżu drzewach (dla wróbla i mazurka). Lokalizując budki lęgowe należy zdecydowanie unikać wystawy południowej, narażającej na niebezpieczne dla ptaków przegrzanie wnętrza budki. Dla kolonijnych jerzyków budki mogą być zblokowane, po dwie lub nawet do czterech obok siebie. Przednia lub boczna ścianka budki musi być otwierana w celu kontroli i czyszczenia budki po lęgach. Należy je zawiesić już w lutym, z wyjątkiem budek dla jerzyka, które powinny być zamontowane tuż przed przylotem tego gatunku, a więc w końcu kwietnia i na początku maja; zawieszone w innym terminie mogą zostać zajęte przez szpaki, wróble czy mazurki. Budki dla wróbla i mazurka powinny być zamontowane na wysokości 3 – 6 m, dla jerzyka nie niżej niż 5 m; u jerzyka koniecznie z wolną przestrzenią poniżej budki.

Budki można nabyć gotowe, u któregoś z wielu ogłaszających się w internecie producentów bądź wykonać we własnym zakresie; istotnym jest by spełniały parametry, wymagane dla konkretnego gatunku ptaka, co szczegółowo podaje większość wytwórców budek lęgowych; do pomocy w zakresie prawidłowego wykonania kompensacji przyrodniczej zobowiązany jest autor niniejszej ekspertyzy.

8. Pozostałe uwagi

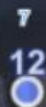
Zakres prac, przewidziany do realizacji w ramach projektowanej kompleksowej termomodernizacji przedmiotowego budynku, wyklucza jakąkolwiek ingerencję w nieobjęte pracami potencjalne siedliska chronionych gatunków zwierząt, znajdujące się w obrębie tego budynku bądź istniejące lub potencjalne siedliska doń przylegające oraz bezpośrednie i pośrednie oddziaływanie na bytujące w tych siedliskach zwierzęta (w tym również ich płoszenie).

Terenu, na którym zlokalizowany jest omawiany budynek, nie obejmuje – w części bądź całości – żadna inna forma ochrony przyrody, oprócz rozpatrywanej w niniejszej ekspertyzie ochrony gatunkowej zwierząt, w związku z czym nie występują dodatkowe ograniczenia w zakresie planowanych prac.

Sporządził: Zbigniew Zagrodzki, październik 2024 r.

Na stronach następnych przedstawiono:

- mapę lokalizacji przedmiotowego budynku, w skali 1:500, ilustrującą zakres monitoringu;
- **zdjęcia** rozpatrywanego budynku

Budynek szkoły z przybudówkami

Hala gimnastyczna

